

ВІДБІР КРЕДИТНИХ ПРОЕКТІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ

Анотация. Розглянуто сутність та особливості методу аналізу ієрархій як інструменту прийняття альтернативних рішень. Запропоновано розроблену ієрархічну модель відбору кредитних проектів. Наведено результати перевірки можливості практичного застосування розробленої моделі.

Аннотация. Рассмотрены сущность и особенности метода анализа иерархий как инструмента принятия альтернативных решений. Предложена разработанная иерархическая модель отбора кредитных проектов. Приведены результаты проверки возможности практического применения разработанной модели.

Annotation. The essence and features of the hierarchy analysis method as a tool for alternative solutions is described. A hierarchical model of loan projects selection is proposed. The results of verification of the possibility of practical application of the model are represented.

Ключові слова: ієрархічна модель, інвестиційний проект, кредит, метод аналізу ієрархій.

Процес здійснення кредитних операцій у банку є досить складним економічним процесом, що складається з ряду етапів, серед яких окремо слід виділити аналіз можливості надання позики. Складовою етапу кредитного аналізу є попередній відбір проектів потенційних позичальників, які потребують фінансування шляхом отримання банківського кредиту (через нестачу власних коштів на реалізацію зазначених проектів). У даному дослідженні мова йде про фінансування інвестиційних проектів (проектне фінансування), у тому числі із запровадженням інноваційних технологій у вітчизняне виробництво. У сучасних умовах цей напрям банківського кредитування за обсягами поступається кредитуванню підприємств для поповнення обігових коштів. Однак саме проекти зі створення нових або реконструкції, розширення та підвищення ефективності функціонування існуючих підприємств і виробничих потужностей у результаті їх реалізації дозволяють підвищувати якість та обсяги продукції, знижувати її собівартість, створювати нові робочі місця. Як відомо, саме впровадження інновацій, тобто досягнень науково-технічного прогресу, є запорукою сталого економічного розвитку господарства в довгостроковій перспективі. Таким чином, реалізація інноваційних інвестиційних проектів стає основною рушійною силою економічного зростання країни, а банківське кредитування – джерелом фінансування для таких масштабних проектів.

Спираючись на зазначене, можна зробити висновок про необхідність розробки нових підходів до більш ефективного, якісного та швидкого аналізу кредитних проектів, у тому числі щодо відбору серед альтернативних варіантів. Розв'язок даного завдання дозволить банкам знижувати рівень ризику кредитних операцій, підвищувати ступінь їх дохідності та покращити якість обслуговування власних клієнтів.

Дослідженням проблем аналізу та оцінки інвестиційних проектів займалися чимало сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких Аньшин В., Шарп В. та ін. [1; 2]. Однак більшість із них описує оцінку таких проектів із точки зору абстрактного інвестора, без урахування особливостей функціонування банківської установи при здійсненні кредитних операцій. Крім того, у сучасних умовах розвитку банківських інформаційних технологій, в умовах високої конкуренції на ринку фінансових послуг особливої актуальності набуває пошук та аналіз шляхів удосконалення процесу попереднього відбору кредитних проектів.

Метою даної статті є розробка моделі попереднього відбору кредитних проектів на основі використання економіко-математичного методу аналізу ієрархій.

Метод аналізу ієрархій – це систематична процедура, що ґрунтується на ієрархічному поданні елементів, які визначають суть проблеми. Справа в тому, що потенційний інвестор (у даному випадку – банк) має обмежені можливості щодо оцінювання інвестиційних проектів. Значно раціональнішою є ситуація, за якої процедура отримання необхідної інформації складатиметься з нескладних кроків.

Проблема розбивається на простіші складові з наступним оцінюванням відносного ступеня взаємодії елементів отримуваної ієрархічної структури. Метод аналізу ієрархій приводить до структури у вигляді мультидерева, дозволяє уникнути складних порівнянь, замінивши їх парними, і, крім того, має засоби для перевірки послідовності (несуперечливості) тверджень експерта. На основі парних порівнянь визначаються локальні пріоритети, а використання побудованої ієрархічної структури дозволяє отримати значення глобальних пріоритетів альтернатив та оцінити його надійність.

Згідно з методом аналізу ієрархій дослідження проводиться у певній послідовності: створення множини альтернатив; створення множини критеріїв; формування матриці переваг (матриця парних порівнянь); перевірка узгодженості; побудова інтегральної оцінки; вибір оптимальної альтернативи [2].

З точки зору банку, що оцінює альтернативні кредитні проекти, основними критеріями є очікувана дохідність від кредитної операції та ризик, на який наражається банк при кредитуванні. До критеріїв оцінки дохідності можна

рентабельність проекту;
строк окупності;
сума кредиту.

Оцінка ризику є більш складною й багатокритеріальною та містить у собі такі фактори:
фінансовий стан позичальника;

частка власних коштів позичальника у проекті;
запропоноване забезпечення кредиту;
якісні характеристики позичальника (галузь діяльності, сезонність виробництва, наявність експортних операцій, якість менеджменту тощо);
кредитна історія позичальника.

Слід зазначити, що при створенні множини критеріїв було враховано специфіку саме банківської установи як інвестора, що має прийняти рішення з вибору кредитного проекту.

Відібрані критерії та альтернативні проекти можна ієрархізувати як показано на рисунку.

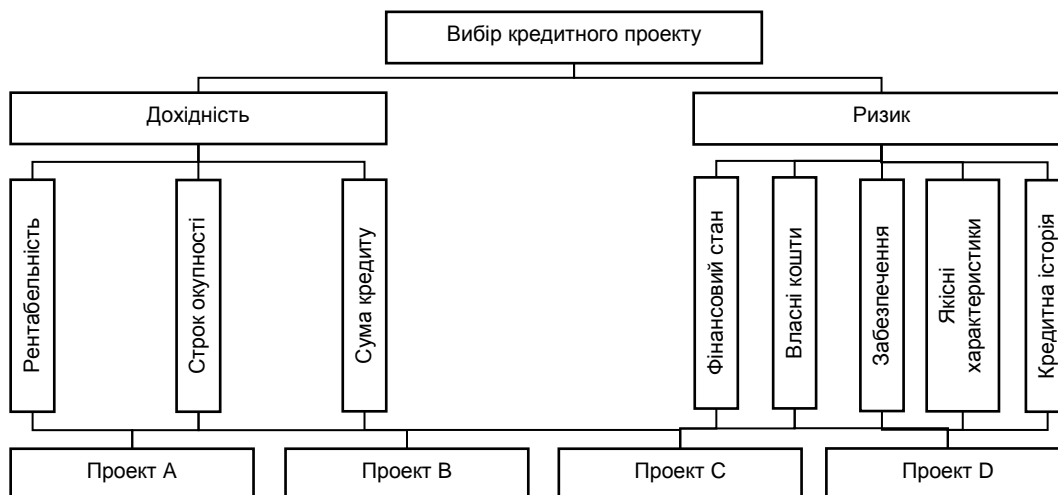

Рис. Ієрархічна структура відбору кредитних проектів

Процес вибору, запропонований на рисунку, було розглянуто на конкретному прикладі. АТ "Укресімбанк" у партнерстві з Європейським банком реконструкції та розвитку реалізує проект кредитування малого та середнього бізнесу в одному з найменш розвинених сегментів – позики на енергозбереження та розвиток альтернативних джерел електроенергії [4]. Спираючись на інформацію про найбільш актуальні проекти у цій сфері [3], було відібрано в якості прикладу чотири з них. Перші два проекти належать до проектів з підвищення енергоефективності, другі два – до проектів у сфері альтернативної енергетики.

По-перше, було розраховано оцінки (вагу) кожної альтернативи (кредитного проекту) по кожному з восьми зазначених критеріїв. Далі було порівняно між собою значущість критеріїв, за якими порівнюються проекти окремо за групами дохідності та ризику. Після цього було порівняно безпосередньо дохідність та ризик як критерії оцінки проектів. Спираючись на отримані дані, було проведено ієрархічний синтез. Серед двох груп критеріїв фактори ризику виявилися більш вагомими, ніж показники дохідності. Щодо значущості критеріїв у кожній з груп, найбільш вагомими є рентабельність та фінансовий стан позичальника відповідно, найменш важливими – необхідна сума кредиту та частка власних коштів позичальника у проекті. З чотирьох відібраних інвестиційних проектів було обрано найбільш вигідний для кредитування.

Отже, розроблена в даній роботі модель попереднього відбору кредитних проектів є кроком до подальшого розв'язання завдання щодо більш ефективного, якісного та швидкого кредитного аналізу, що дозволить банкам знижувати рівень ризику кредитних операцій, підвищувати ступінь їх дохідності та покращувати якість обслуговування власних клієнтів.

Подальшими напрямками дослідження є оптимізація набору обраних критеріїв порівняння, а також пошук шляхів інтеграції розробленої моделі в існуючі системи оцінки кредитоспроможності позичальників, що застосовуються українськими банківськими установами.

Наук. керівн. Колодізев О. М.

Література: 1. Аньшин В. М. Инвестиционный анализ : учебн.-практ. пособ. / В. М. Аньшин. – М. : Дело, 2004. – 280 с. 2. Литвак Б. Г. Экспертные оценки в принятии решений / Б. Г. Литвак. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 271 с. 3. Садовничий В. Тепловыделяющие структуры / В. Садовничий // Коммерсантъ. – 2012. – № 70. – С. 14. 4. Sharpe W. F. Investments / W. F. Sharpe, G. J. Alexander, J. V. Bailey. – Prentice Hall Inc., 2001. – 1028 p. 5. Офіційний сайт АТ "Укресімбанк". – Режим доступу : <http://www.eximb.com/>